



Sygn. akt I CSK 309/10

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 4 marca 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Tadeusz Wiśniewski (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk (sprawozdawca)

SSN Marta Romańska

w sprawie z powództwa Marcina S.
przeciwko Grażynie i Dariuszowi G.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 4 marca 2011 r.,
skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 10 września 2009 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w postępowaniu nakazowym nakazał pozwanym D. G. (wystawcy weksla) i G. G. (wierzycielowi wekslowemu) solidarną zapłatę kwoty 266.842,97 zł na rzecz powoda M. S. (prowadzącego przedsiębiorstwo pod nazwą - „P.” M. S.) wraz z odsetkami. Po rozpoznaniu zarzutów od nakazu zapłaty Sąd Okręgowy utrzymał nakaz w mocy (z wyjątkiem odsetek za opóźnienie za okres do dnia 9 września 2006 r. do dnia 22 czerwca 2006 r.). Rozstrzygnięcie to zapadło na podstawie następującego stanu faktycznego.

W dniu 21 października 1999 r. leasingodawca – „I.” - Spółka z o.o. zawarł z D. G. umowę leasingu operacyjnego, obejmującego ciągnik siodłowy. Przedmiot leasingu został wydany leasingobiorcy, stronie tej przysługiwało prawo pierwokupu ciągnika po terminie 14 dni od zakończenia umowy; nie przysługiwało ono w razie wcześniejszego jej rozwiązania. Pozwany leasingobiorca wystawił weksel in blanco i podpisał deklarację wekslową. Poręczenie na wekslu złożyła G. G.

Umowa leasingu została wypowiedziana w dniu 24 września 2002 r. przez leasingodawcę. W dniu 25 sierpnia 2006 r. „I.” Sp. z o.o. (remitent) wypełnił weksel, na mocy którego pozwany miał zapłacić remitentowi sumę weksla w dniu 8 września 2006 r. O wypełnieniu weksla zawiadomiono w dniu 28 sierpnia obu dłużników wekslowych. Powiadomiono też tych dłużników o przeniesieniu wierzytelności wekslowej przez indos na rzecz nabywcy M. S. (powoda w niniejszej sprawie). Pozwani dłużnicy wekslowi zostali wezwani do zapłaty w dniu 16 października 2006 r. (w terminie do dnia 16 października 2006 r.). Suma wekslowa obejmuje karę umowną wynikającą z opóźnienia się pozwanego leasingobiorcy (wystawcy weksla) ze zwrotem przedmiotu leasingu (§ 56 umowy leasingu). Obliczono ją za opóźnienie obejmujące okres od dnia 27 września do dnia 25 sierpnia 2006 r.

W ocenie Sądu Okręgowego, weksel był ważny, ponieważ zawierał prawidłowe określenie miejsca jego wystawienia i datę wystawienia. Nie było podstaw do zastosowania art. 17 prawa wekslowego, nie doszło do przedawnienia należności wekslowej indosatariusza (art. 70 prawa wekslowego),

ponieważ w dniu 30 listopada 2007 r. nastąpiło przerwanie biegu takiego przedawnienia. Nie rozpoczął biegu termin przedawnienia roszczenia o zapłatę kary umownej, ponieważ może to nastąpić dopiero od daty zwrotu ciągnika (przedmiotu leasingu), a taki zwrot dotąd nie nastąpił.

Rozpoznając apelację obojga pozwanych, Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok i oddalił powództwo powoda (indosatariusza). W ocenie Sądu drugiej instancji, Sąd Okręgowy powinien był wziąć pod uwagę zarzut pozwanych o przedawnieniu się roszczenia ze stosunku podstawowego, ponieważ nie został on zgłoszony z naruszeniem reguły prekluzji wyrażonej w art. 495 § 3 k.p.c. Zarzut przedawnienia roszczenia ze stosunku podstawowego, tj. roszczenie o zapłatę kary umownej z powodu opóźnienia ze zwrotem przedmiotu leasingu, został zatem skutecznie podniesiony przez pozwanych (art. 118 k.c.). W chwili wypełnienia weksla in blanco (w dniu 25 sierpnia 2006 r.) roszczenie to było już przedawnione, natomiast - wbrew stanowisku Sądu Okręgowego - początek biegu przedawnienia tego roszczenia nastąpi dopiero z „datą zwrotu samochodu”.

Analizując sytuację prawną obu stron po zakończeniu stosunku leasingu w związku z brakiem zwrotu przedmiotu leasingu do chwili obecnej, Sąd Apelacyjny doszedł do wniosku, że leasingobiorca nie był zobowiązany do zwrotu przedmiotu leasingu niezwłocznie po zakończeniu umowy (§ 55 umowy) i tym samym nie powstało w ogóle roszczenie o zapłatę leasingodawcy kary umownej w związku z opóźnieniem ze zwrotem przedmiotu leasingu (§ 56 umowy). Dopiero pisemne żądanie zwrotu przedmiotu leasingu z dnia 30 czerwca 2003 r. pozbawiło pozwanego wystawcę weksla prawa do dalszego władania przedmiotem leasingu i uprawniało leasingodawcę do żądania od tej daty wynagrodzenia za korzystanie z tego przedmiotu przez pozwanego. Niespełnione jednak zostały przesłanki do zapłaty kary umownej, ponieważ pozwany posiadał rzecz na podstawie innego tytułu prawnego niż umowa leasingu, a mianowicie - na podstawie porozumienia w przedmiocie nabycia rzeczy (prawo pierwokupu). Nie było więc podstaw do uczynienia zadość żądaniu leasingodawcy z dnia 23 lipca 2008 r., obejmującego zwrot przedmiotu leasingu.

Sąd Apelacyjny przyjął, że dokonany indos wekslowy (w dniu 28 sierpnia 2006 r.) miał skutki cesji (art. 509 k.c.) i w związku z tym pozwani byli uprawnieni do podnoszenia przeciwko powodowi (indosatariuszowi) zarzutów ze stosunku podstawowego, w tym - zarzut przedawnienia roszczenia o zapłatę kary umownej lub zarzut niepowstania tego roszczenia po zakończeniu stosunku leasingu.

W skardze kasacyjnej powoda podnoszono zarzuty naruszenia prawa procesowego, tj. art. 233 § 1 k.p.c, art. 328 § 2 k.p.c. i zarzuty naruszenia prawa materialnego, tj. art. 20 w zw. z art. 10 i 17 prawa wekslowego z 1936 r., art. 353 § 1, art. 353¹ k.c. w zw. z art. 65 § 1 i § 2, art. 55 i 56 k.c, art. 596 k.c. w zw. z art. 65 § 1 i § 2 k.c., art. 709¹ § 1 k.c., art. 709¹⁶ i art. 709¹⁸ k.c., art. 118 i art. 229 k.c.

Skarżący wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy, ewentualnie – o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. nie może być uznany za trafny przy motywacji prawnej tego zarzutu, przyjętej w skardze. Ponadto trzeba zaznaczyć, że kwestia niewłaściwej interpretacji porozumienia obejmującego „prawo pierwokupu” i oceny prawnego charakteru umowy łączącej strony mogłaby być podnoszona jedynie w ramach naruszenia przepisów prawa materialnego (np. art. 65 k.c.). W postępowaniu kasacyjnym nie może być, oczywiście, brany pod uwagę zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. z racji zasady wyrażonej w art. 398³ § 3 k.p.c.

2. W rozpoznawanej sprawie zasadnicze znaczenie ma określenie skutków prawnych indosu dokonanego w dniu 28 sierpnia 2006 r. Chodzi o to, czy wywołał on skutki właściwego indosu własnościowego (art. 14 prawa wekslowego), czy tylko - skutki właściwe dla cesji wierzytelności wekslowej (art. 509). Tylko w tej drugiej sytuacji otwiera się prawna możliwość podnoszenia przez pozwanych dłużników wekslowych (wystawcę i poręczyciela) zarzutów przeciwko indosatariuszowi wynikających ze stosunku podstawowego (stosunku leasingu), jeżeli był on objęty wekslem gwarancyjnym, a weksel został wypełniony zgodnie z deklaracją wekslową.

Analizując treść art. 20 zd. 2 prawa wekslowego, regulującego skutki tzw. indosu poteterminowego, Sąd Apelacyjny stwierdził, że w rozpoznawanej sprawie indos wekslowy „miał miejsce po upływie terminu ustanowionego dla protestu”, a termin do złożenia takiego protestu mijał dnia 10 września 2006 r. (art. 44 prawa wekslowego). Termin płatności na wekslu został oznaczony na dzień 8 września 2006 r., natomiast przeniesienie wierzytelności wekslowej nastąpiło przez indos z dnia 28 sierpnia 2006 r. W aktach sprawy znajduje się „Umowa przeniesienia weksla przez indos” opatrzonej właśnie tą datą. Pozwani dłużnicy wekslowi zostali wezwani do zapłaty w dniu 2 października 2006 r. z terminem zapłaty w dniu 16 października 2006 r. łącznie z zawiadomieniem o dokonaniu „cesji wierzytelności z weksla”. Weksel gwarancyjny zawierał klauzulę bez protestu, a z ustaleń dokonanych przez oba Sądy meriti nie wynika, że indos został umieszczony na wekslu gwarancyjnym niepełnym, tj. jeszcze przed jego wypełnieniem w dniu 25 sierpnia 2006 r. Na grzbiecie weksla ujawniono typową formułę indosową („ustępujemy na zlecenie”) i oznaczono indosanta i indosatariusza. Indos nie został zaopatrzony w datę (art. 20 ust. 2 prawa wekslowego). W świetle takich ustaleń dość zaskakująco brzmi stwierdzenie Sądu Apelacyjnego, że indos miał charakter poteterminowy i wywoływał skutki przelewu w rozumieniu art. 509 k.c. (s. 15 uzasadnienia zaskarżonego wyroku).

W literaturze i orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono już istotę tzw. indosu poteterminowego, przewidzianego w art. 20 ust. 1 zd. 2 prawa wekslowego. Jest to indos po proteście z powodu niezapłacenia lub po upływie terminu ustanowionego dla protestu (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 listopada 2010 r., V CSK 1311/10, niepubl.). Co więcej, indos na wekslu własnym, dokonany po upływie terminu ustanowionego dla dokonania protestu z powodu niezapłacenia sumy wekslowej, ma skutki przelewu, chociaż posiadacz weksla w wyniku zamieszczenia na wekslu klauzuli „bez protestu” lub równoznacznej został zwolniony od protestu (tak np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 października 2009 r., IV CSK 249/08 niepubl.; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2008 r., I CSK 488/07, niepubl.). Taka sytuacja, oczywiście, nie wystąpiła w rozpatrywanej sprawie.

Z indosem wekslowym nie można łączyć, oczywiście, prawnych skutków cesji (art. 509 k.c), jeżeli dłużnicy wekslowi zostali wezwani do zapłaty sumy wekslowej po dacie płatności z wyznaczeniem ostatecznego terminu zapłaty. Nie ma także znaczenia to, że wspomnianej umowie przeniesienia weksła przez indos strony wyraźnie przypisują skutki cesji (i także - w „zawiadomieniu o cesji”), ponieważ liczy się w tym wypadku prawna formuła poprawnego indosu umieszczonego na wekslu (art. 13 i 14 prawa wekslowego). W każdym razie Sąd Apelacyjny nie odwołuje się do treści tej umowy w omawianym zakresie.

W tej sytuacji trafny okazał się zarzut naruszenia art. 20 ust. 1 zd. prawa wekslowego. Oznaczało to konieczność uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania (art. 398¹⁵ k.p.c.). Bezprzedmiotowe stało się badanie pozostałych zarzutów naruszenia prawa materialnego (pkt 1 skargi).